

УДК 330.322.2

*Н. С. Медведкова,
аспірант кафедри фінансів, грошового обігу та кредиту,
Київський національний університет ім. Т.Г. Шевченка*

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ДО АПК УКРАЇНИ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

Розглянуто проблеми залучення іноземних інвестицій до агропромислового сектору економіки України. Проаналізовано іноземне інвестування до агропромислового комплексу України та заходи щодо його покращення.

Problems of attracting foreign investments into the agricultural area of ukrainian national economy are studied. The foreign investments into the ukrainian agricultural area is analyzed and the ways of its improvement are suggested.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В умовах світової фінансової кризи, коли є дефіцит власних фінансових ресурсів, неможливий вихід з кризи без залучення інвестицій. Особливо цінними є прямі іноземні інвестиції. Потребує прямих іноземних інвестицій і агропромисловий сектор України. На сучасному етапі інвестування інноваційних проектів є ключовим чинником для забезпечення конкурентоспроможності продукції в АПК України.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Інвестиційна діяльність є об'єктом досліджень багатьох учених. Проблеми іноземного інвестування АПК були розглянуті такими вітчизняними вченими, як О.В. Скидан, О.А. Кириченко, Н.Л. Резник, П.Т. Саблук. Наукові дослідження цих вчених стверджують, що політика залучення іноземних інвестицій до АПК України не є достатньо ефективною, оскільки цьому перешкоджає ряд факторів, одним з яких є недосконала організаційно-правова база для підвищення дієздатності механізмів забезпечення інвестиційного клімату. Тому аналіз залучення іноземних інвестицій до агропромислового комплексу України з метою пошуку механізмів покращення залучення ППІ потребує подальших наукових досліджень.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Завданням статті є аналіз залучення іноземного капіталу в агропромисловий комплекс України та пошук механізмів удосконалення ППІ в умовах виходу з фінансової кризи.

ВИКЛАД ОСНОВНОЇ ЧАСТИНИ

Однією з найважливіших проблем розвитку агропромислового комплексу є інвестиційна, оскільки зростання галузі потребує відповідного

інвестиційного забезпечення. Від ефективності інвестиційних процесів у цю галузь залежить стан агропромислового сектору економіки України.

За роки незалежності України розвиток аграрного сектору супроводжувався значними змінами форм і методів господарювання. На сучасному етапі велику проблему в економіці АПК становить спрацьованість сільськогосподарської техніки, а її використання істотно знижує ефективність праці аграрних господарств. Фізичне і моральне зношення сільськогосподарської техніки спричинило її зменшення у сільському господарстві. І хоча Україна має природні переваги — родючі ґрунти, але на сьогодні сільське господарство є найінертніша та найменш перспективна щодо швидкого прибутку частина українського АПК [4, с. 73]. Основні засади державної аграрної політики спрямовані на забезпечення сталого розвитку аграрного сектору національної економіки, визначаються Законом України "Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року" (2005 р.) [1]. До механізмів підтримки агропромислового комплексу слід зарахувати державне регулювання цін на окремі види продукції та правила страхування сільськогосподарської продукції.

За даними Кабінету Міністрів України, виробництво сільськогосподарської продукції за січень-листопад 2008 р. зросло на 18,0% проти відповідного періоду 2007 року, у тому числі у сільськогосподарських підприємствах — на 36,9%, а у господарствах населення — на 5,9%.

Середні ціни продажу аграрної продукції сільгоспідприємствами за 11 місяців 2008 року зросли на 17% порівняно з відповідним періодом 2007 р. Ціни на продукцію тваринництва зросли — на 50%, а на продукцію рослинництва — зменшилися на 2%.

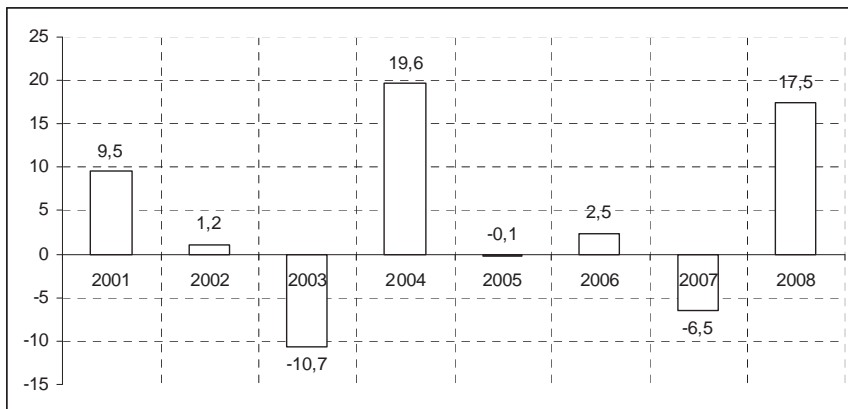

Рис. 1. Динаміка виробництва продукції сільського господарства за 2006—2008 роки у порівнянні з минулим роком, %

Динаміку виробництва у сільському господарстві проілюстровано на рис. 1 [8]. За 2008 р. найбільше зростання валової доданої вартості відбулося у сільському господарстві, мисливстві, лісовому господарстві у порівнянні з минулим роком. Виробництво у галузі сільського господарства зросло на 17,5% проти попереднього року [6]. Господарствами усіх категорій у 2008 році одержано 53,3 млн т зерна. (рекордний показник, починаючи з 1990 року), з них зерна продовольчих культур — 27,5 млн т (52%), фуражних зернових — 25,8 млн т (48%).

Рецесійні процеси, що розвивалися у світі протягом 2008 року, вплинули на розвиток національної економіки, в т.ч. і на агропромисловий комплекс. Після стійкої тенденції економічного зростання на рівні 6% у I півріччі, за оперативними даними Держкомстату, приріст реального ВВП в цілому за 2008 рік становив 2,1%.

Порівняно з 2007 роком виробництво зерна збільшилось у 1,8 раза, що зумовлено зростанням урожайності зернових культур (на 12,9 ц з 1 га, або в 1,6 раза) та площі їх збирання (на 1,9 млн га, або на 14,4%). Виробництво соняшнику збільшилось порівняно з 2007 роком на 56,2% і склало 6,5 млн т. Зростання показника було забезпечено як збільшенням площ збирання (на 866,5 тис. га, або на 25,4%), так і підвищенням урожайності (на 3,0 ц з 1 га, або майже на чверть). Високий показник врожаю 2008 року дає надії про значний експортний потенціал сільського господарства у наступному періоді та є базою активізації роботи переробних підприємств харчової промисловості та тваринницької галузі.

Станом на 1 липня 2008 року, починаючи з 1992 року, в агропромисловий комплекс України було залучено 2586,1 млн дол. США прямих іноземних інвестицій (7,1 % загального обсягу прямих іноземних інвестицій в економіку). З них вкладено 1756,4 млн дол. США (4,8 %) — у 786 підприємств харчової та переробної промисловості та 829,7 млн дол. США (2,2%) — у 599 сільськогосподарських підприємств.

Приріст іноземного капіталу за 6 місяців 2008 року склав 472,1 млн дол. США, що в 2,7 рази більше, ніж за аналогічний період минулого року. При цьому інвестиційні вкладення у харчову промисловість досягли 195,3 млн дол. США. Обсяг залучення іноземних інвестицій в сільське господарство з початку року збільшився на 276,7 млн дол. США. За обсягами прямих іноземних інвестицій в АПК тримають першість Київська (698 млн дол. США), Запорізька (233,3 млн дол. США), Харківська (174,4 млн дол. США), Одеська (142,7 млн дол. США), Миколаївська (113,8 млн дол. США) та Донецька (102,1 млн дол. США) області та м. Київ (202 млн дол. США).

Основними інвесторами в агропромисловий комплекс України є країни:

— в сільське господарство:

Кіпр (338,5 млн дол. США), США (47,4 млн дол. США), Великобританія (130,4 млн дол. США), Данія (43,1 млн дол. США), Австрія (31,8 млн дол. США), Німеччина (41,1 млн дол. США), Франція (19,9 млн дол. США), Російська Федерація (21,2 млн дол. США);

— в харчову промисловість:

Нідерланди (508,6 млн дол. США), Кіпр (211,6 млн дол. США), США (143,8 млн дол. США), Великобританія (149,7 млн дол. США), Швеція (226,8 млн дол. США), Швейцарія (86,6 млн дол. США), Німеччина (60,8 млн дол. США), Франція (70,5 млн дол. США), Росія (36,6 млн дол. США) [8].

Динаміку ПІІ у сільське господарство, мисливство, лісове господарство України за 2006—2008 рр. проілюстровано на рисунку 2. Найактивнішим процесом залучення іноземних інвестицій є виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів.

Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій на 01.07.2008 за даними Держкомстату України наведено в таблиці 1 [7].

Аналізуючи статистичні дані щодо залучення ПІІ в економіку країни, слід зазначити, що приріст ПІІ у сільське господарство, мисливство, лісове господарство склав 277 млн дол. США та станом на 01.07.2008 року загальний обсяг ПІІ у цю галузь склав 834,3 млн дол. США [6]. Особливістю інвестицій до АПК є переважне їхнє вкладення в переробну промисловість (7531,2 млн дол. США), виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (1756,4 млн дол. США).

У таблиці 2 проілюстровано аналіз залежності частки ПІІ до АПК в залежності від динаміки виробництва продукції сільського господарства за період 2006—2008 рр. за допомогою побудови парної регресивної лінійної моделі. Зростання ви-

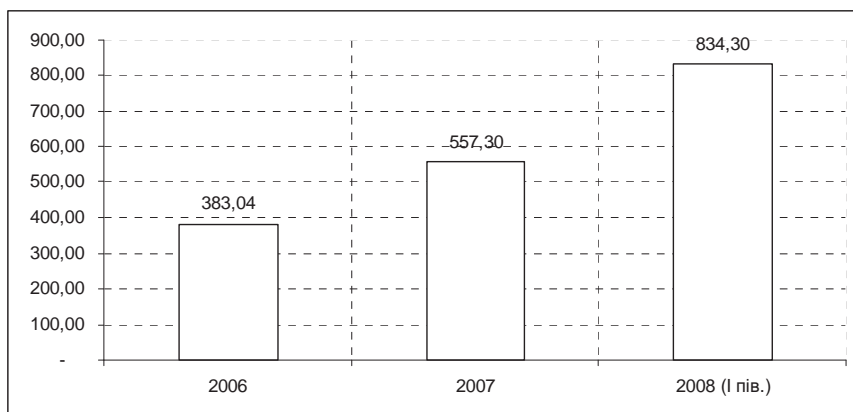

Рис. 2. Динаміка ПІІ у сільське господарство, мисливство, лісове господарство України за 2006–2008 рр., млн дол.США

робництва сільськогосподарської продукції (X) у 2006 р. склало 2,5%, у 2007 р. відбулося падіння на 6,5%, а у 2008 році відбулося зростання на 17,5% у порівнянні з минулим роком. Частка прямих іноземних інвестицій до АПК (Y) за 2006 рік склала 2%, за 2007 рік —1,9%, за 2008 рік — 2,3%.

Проведений аналіз дозволяє зробити висно-

воки, що на частку залучення прямих іноземних інвестицій до агропромислового комплексу у загальному підсумку за даний рік вплинуло виробництво сільськогосподарської продукції цього року, оскільки залежність між X та Y з майже одиначною кореляцією ($R=0,9812$) відображається лінійною функцією.

Реалістичним джерелом інвестицій у 2009 році мають бути кошти Стабілізаційного фонду відповідно до Закону "Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України" [2] за такими напрямками, як здешевлення кредитів, фінансування інвестиційних проектів та підтримку окремих проектів в агропромисловому комплексі.

Таблиця 1. Обсяг ПІІ до АПК на 01.07.2008 у абсолютному значенні та у % до загального підсумку

Галузь економіки	млн.дол.	у % до загального підсумку
Усього	36450,9	100
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	834,3	2,3
переробна промисловість	7531,2	20,7
виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	1756,4	4,8

Таблиця 2. Факторний аналіз впливу виробництва сільськогосподарської продукції на частку ПІІ до АПК України за період 2006–2008 рр.

Роки	X	Y	Y [^]	U _i =Y _i -Y [^]	d _i	U _i ²	Y _i -Y _{ср}	(Y _i -Y _{ср}) ²
2006	2,500	2,000	2,033	-0,033	-0,016	0,001	-0,067	0,004
2007	-6,500	1,900	1,880	0,020	0,011	0,000	-0,167	0,028
2008	17,500	2,300	2,288	0,012	0,005	0,000	0,233	0,054
сума					0,000	0,002		0,087
середнє		2,067						

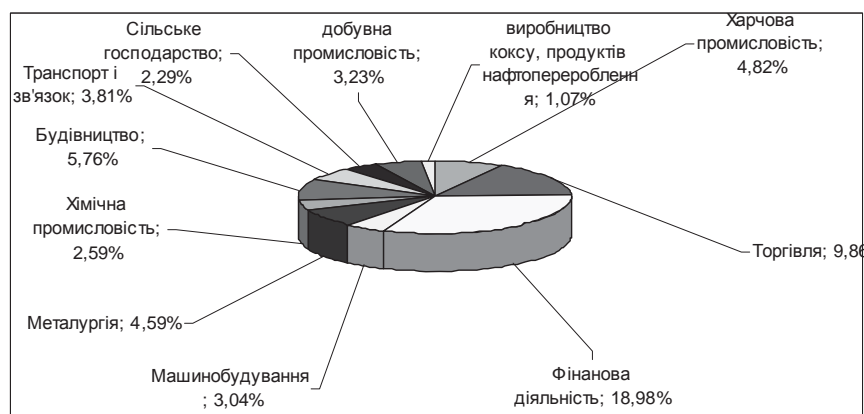

Рис. 3. Питома вага ПІІ в економіку України за основними галузями, %

воки, що на частку залучення прямих іноземних інвестицій до агропромислового комплексу у загальному підсумку за даний рік вплинуло виробництво сільськогосподарської продукції цього року, оскільки залежність між X та Y з майже одиначною кореляцією ($R=0,9812$) відображається лінійною функцією.

Реалістичним джерелом інвестицій у 2009 році мають бути кошти Стабілізаційного фонду відповідно до Закону "Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України" [2] за такими напрямками, як здешевлення кредитів, фінансування інвестиційних проектів та підтримку окремих проектів в агропромисловому комплексі.

Питому вагу прямих іноземних інвестицій за основними галузями економіки за період 2006–2008 рр. проілюстровано на рисунку 3 [7]. Наведена галузева структура прямих іноземних інвестицій свідчить про те, що сільське господарство, мисливство та лісове господарство залишаються неприємливими для іноземних інвесторів.

За роки незалежності України розроблена нормативно-правова база для надходження інвестицій та здійснення реформи АПК. Здійснення заходів державної підтримки аграрного сектору сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості та розширенню масштабів залучення іноземного капіталу.

Активна роль держави у підтримці АПК підтверджується Законом України "Про державну підтримку сільського господарства України" (2004 р.) [3].

До теперішнього часу найменш привабливим сегментом є сільське господарство, оскільки за останні роки великі обсяги інвестицій у цю галузь не надходили. При виборі об'єктів інвестування інвестор враховує перспективність розвитку галузі, прибутковість інвестицій та рівень інвестиційних ризиків. Критерії прийняття рішень щодо

галузових напрямів інвестування наступні:

- ринкові (розмір ринку, темпи його зростання і потенціал, прибутковість);
- конкуренції (стан конкуренції галузевого ринку, наявність рівнозначних конкурентів, інтенсивність конкуренції);
- бар'єри входження до галузі (капіталомісткість галузі, наявність каналів розподілу і доступ до них, доступ до сировинних ресурсів);
- взаємовідносини з постачальниками (наявність місцевих постачальників, інтенсивність конкуренції серед постачальників);
- технологічні чинники (рівень технічних нововведень у галузі, складність продукції і виробництва, патентно-ліцензійна ситуація в галузі);
- соціальні чинники (дисципліна працівників, демографічні процеси) [5, с. 167—168].

В агропромисловому комплексі існує велика конкуренція, а інвестиції в аграрний сектор вважаються ризикованими. В Україні існують сприятливі для ведення сільського господарства кліматичні умови, але існує ряд факторів негативного впливу. Одним з цих факторів є використання зношеного устаткування, оскільки його використання знижує ефективність праці аграрного сектору економіки.

До негативних факторів відносяться також політична нестабільність, недосконалість правового середовища, непередбачуваність і непрозорість державної політики, ризики заборони експорту, неповернення ПДВ, непередбачене введення квотування продукції та ліцензування тих чи інших видів продукції, юридичні ризики. Інвестиційний клімат у державі продовжує залишатися несприятливим через недостатній рівень захисту прав власності, в тому числі державної, а також недосконалість законодавства з корпоративного управління та низьку корпоративну культуру.

Інвестиційні відносини у сфері сільського господарства неповною мірою відповідають вимогам ринкової економіки, оскільки недосконалий механізм інвестування: держава недостатньо підтримує сільське господарство, збиткова діяльність багатьох сільськогосподарських підприємств не дозволяє забезпечувати повернення отриманих інвестицій

Стратегічною задачею України є підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції та інвестиційної привабливості АПК економіки України. До заходів щодо покращання інвестування в агропромисловий комплекс насамперед належить технічне переозброєння та реконструкцію підприємств, капіталовкладення в охорону навколишнього природного середовища; зміцнення виробничої і соціальної інфраструктури підприємства.

Основними напрямками інвестиційної програми є пошук заходів щодо покращання інвестиційної привабливості галузей АПК: визначення потреби регіону в інвестиціях для реалізації загальнодержавних інвестиційних програм, а також джерел і форм надходження інвестицій.

ВИСНОВКИ

Факторами, що стимулюють інвестиційну діяльність в сільському господарстві, на сьогодні може бути зростання обсягу ВВП, підвищення доходів населення, покращення фінансового стану сільськогосподарських підприємств, зміцнення платіжно-розрахункової дисципліни. Реконструкції та модернізації залучення іноземного капіталу потребує все агропромислове господарство.

Надходження прямих інвестицій в агропромисловий комплекс покращить становище сільського господарства, сприятиме впровадженню нових технологій, покращанню якості переробки та зберігання продукції сільського господарства. Важливим завданням є створення інноваційного потенціалу, що здатний забезпечити належний рівень конкурентоспроможності продукції сільського господарства, державне регулювання цін на окремі види продукції та правил страхування сільськогосподарської продукції.

Особливість функціонуванні сільського господарства полягає в тому, що немає об'єктивних умов, які б забезпечували створення класичних умов ринкового капіталообігу, спираючись на які, підприємства здатні самостійно вести нормальне розширене відтворення. Тому забезпечення передумов для залучення ПІІ в аграрний сектор економіки є важливим елементом аграрної політики держави. Динаміка та характер інвестиційних проектів є індикатором, що характеризує загальну ситуацію в АПК.

В умовах фінансової кризи залучення іноземних інвестицій до АПК є одним із головних засобів забезпечення підвищення якісних показників економіки АПК України. Аграрний сектор економіки України може здійснити прорив на світовому ринку завдяки тому, що його потенціал ще не вичерпано.

Література:

1. Закон України "Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року" (від 18.10.2005 р. — № 2982-15).
2. Закону "Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України" (від 31.10.2008 р. № 639-VI).
3. Закон України "Про державну підтримку сільського господарства України" (від 16.12.2006 р. № 1877-15).
4. Пехник А.В. Іноземні інвестиції в економіку України: Навч. посіб. — К.: Знання, 2007—335 с.
5. Козаченко Г.В. Управління інвестиціями на підприємстві. — К.: Лібра, 2004. — 368 с.
6. Офіційний сайт Міністерство економіки України / me.kmu.gov.ua/
7. Офіційний сайт Державного комітету статистики України / www.ukrstat.gov.ua
8. Офіційний сайт Міністерства аграрної економіки України / www.minagro.gov.ua

Стаття надійшла до редакції 30 січня 2009 р.